

Resiliency Scale (RS): Scale Development, Reliability and Validity Study*

Uğur GÜRGÂN^{***}

ABSTRACT. The purpose of this study was to develop a new Resiliency Scale (RS) for Turkish samples. Various items from some major resiliency scales, most of them with some partial change, were collected and a pool of 228 items containing almost all possible resilience areas were obtained. This item-pool was administered to a college sample of 419. Resulting of analysis 50 item RS were obtained and administered to a new college sample of 112 participants. This second sample has also received the Rosenbaum's Learned Resourcefulness Schedule, Locus of Control Scale, Beck Hopelessness Scale and Problem Solving Inventory. Results, Pearson correlations and factor analysis, showed that the RS was a reliable and valid instrument. Reliability, validity and easy of use of the RS especially in Turkish college samples were discussed.

Key Words: Resiliency Scale, resilience, scale development, reliability, validity, factor analysis.

* This study is a part of the thesis submitted to the Ankara University for the degree of Doctor of Education

** Res. Assist. Dr, Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Educational Psychological Services ugurgan@hotmail.com

SUMMARY

The term resiliency is originally derived from Latin roots “resilience” that is used to refer to the pliant or elastic quality of a substance (Greene, 2002). Resilience is a global construct that deals with how a child copes with stress and recovery from trauma (Murphy, 1987:101). Fraser, Richman and Galinsky (1999:136) describe resilience “as the ability of individuals who adapt well to extraordinary circumstances, achieving positive and unexpected outcomes in the face of adversity.”

Resilience is the process of adapting well in the face of adversity, trauma, tragedy, threats or even significant sources of stress—such as family and relationship problems, serious health problems, or workplace and financial stressors. It means “bouncing back” from difficult experiences. Research has shown that resilience is ordinary, not extraordinary. People commonly demonstrate resilience. One example is the response of many Americans to the September 11, 2001 terrorist attacks and individuals’ efforts to rebuild their lives. Being resilient does not mean that a person doesn’t experience difficulty or distress. Emotional pain and sadness are common in people who have suffered major adversity or trauma in their lives. In fact, the road to resilience is likely to involve considerable emotional distress. Resilience is not a trait that people either have or do not have. It involves behaviors, thoughts and actions that can be learned and developed in anyone. A combination of factors contributes to resilience. Many studies show that the primary factor in resilience is having caring and supportive relationships within and outside the family. Relationships that create love and trust provide role models and offer encouragement and reassurance help bolster a person’s resilience (Comas-Diaz & others, 2006).

Masten, Best and Garmezy (1990, as cited in Masten, 1994:7-8) concluded that resilience has been used to define three main classes of phenomena in the literature: The first type occurs in people from high-risk groups who have better than expected features. Anecdotes abound of famous or successful people from very disadvantaged backgrounds. Such studies attempt to identify the predictors of resilient high risk children. Such studies attempt to identify the predictors of good outcome in high-risk groups. The second major class of resilience phenomena refers to good adaptation despite stressful experiences. Sometimes the focus of this work is common stressor, such as divorce. Other times, it is a composite of heterogeneous stressful life events that have occurred during a recent time period. Studies examine the general effects of stressors on child behavior and the moderators that seem to enhance or reduce the effects of adversity (vulnerability and protective factors). The third class includes studies of individual differences in recovery from trauma. By definition, traumatic experiences are expected to reduce the quality of functioning. No one is invulnerable, despite the use term in the

past. When stressors are extreme or life threatening, resilience refers to patterns of trauma.

Researchers may disagree on a single definition and also on the network of constructs surrounding resiliency, most researchers agree that resilient individuals share some outcomes. Among these are factors such as higher intelligence, lower novelty seeking, lower affiliations with delinquent peers, and an absence of externalizing behaviors, substance abuse, and juvenile delinquency (e.g., Fergusson & Lynskey, 1996; Werner, 1989).

One of the most comprehensive studies of resiliency was conducted by Werner (1989). Initiated in 1955, this study of 698 infants on the Hawaiian island of Kauai has now continued for over 40 years. These children were considered to be at high risk for low educational achievement, future school drop-out, and alcohol abuse. The researchers noted that about one in three high-risk children grew into "competent young adults who loved well, worked well, and played well" (Werner & Smith, 1982, p. 108). These children were called "resilient." The researchers examined individual characteristics, family structures, and the external environment to identify factors that may have helped a third of these children flourish. Results indicated that resilient children had the following characteristics: higher levels of autonomy, independence, empathy, task orientation, and curiosity than their less resilient peers. They had better problem-solving skills and better peer relationships (Werner, 1989; Werner & Smith, 1982).

Other factors suggested to be related to resiliency are age, social support, locus of control, competence, self-esteem, temperament, social maturity, need for achievement, and past coping ability as well as family and community variables (O'Grady & Metz, 1987; Werner & Smith, 1982; Zimrin, 1986). In addition, family relationships and social relationships such as mentoring have been cited as related to resiliency (Werner & Smith, 1982).

In the last 15 years, different models of resiliency have been proposed that emphasize ecological and psychological contexts. From an ecological perspective, a balance between vulnerability and protective factors is crucial in negotiating stressful life events. Resiliency is not salient in the absence of environmental stressors, nor is it assumed that individuals who seem more resilient under some environmental conditions are resilient under all conditions. As Mangham, McGrath, Reid, and Stewart (1995) said, "It may be unreasonable to hope that individuals who have faced significant adversity in their lives will emerge almost completely unscathed". Although one's resiliency may be constitutionally based, it is affected by both genetics and environmental factors.

Purpose of this study was to develop a new Resiliency Scale (RS) for Turkish samples. Various items from some major resiliency scales, most of them with some partial change, were collected and a pool of 228 items containing almost all possible resilience areas were obtained. This item-pool was administered to a college sample of 419 (284 females 67.78%, 135 males 32.22%). Item-response format of the scale was a five point graded Likert scale ranging between “strongly description”(5) and “non description”(1). Increasing scores indicate the resiliency levels of college students. Twenty-two items were reversed.

Remaining 50 item scale had the internal consistency coefficient Cronbach’s Alpha of .78 and .87. Based on the data from this 50 item RS, a factor analysis with Principal Component’s technique revealed most simple factor structure following varimax rotation. RS consists of 50 items and 8 factors as whole. Total of 55.71% variance explained by these eight factors (Table 2). Factors were (1) “personal power” %15.86, (2) “initiative” %8.67, (3) “positive outlook” %7.86, (4) “relationships” %6.15, (5) “foresighted” %5.53, (6) “purpose in life”, (7) “leadership” %4.03, and (8) “investigative” % 2.41. Test-retest reliability analysis demonstrated that there was a high correlation between the first administration of the scale and the re-administration of it ($r = .89$, $p < .001$, $N = 49$, $S_s = 11.57$, $t = -2.51$) demonstrating the similarity in measurement across times.

Resulting of analysis 50 item RS were obtained and administered to a new college sample of 112 participants. This second sample has also received the Rosenbaum’s Learned Resourcefulness Schedule (RLRS), Locus of Control Scale (LCS), Beck Hopelessness Scale (BHS) and Problem Solving Inventory (PSI). Results, Pearson correlations showed that the RS total scores and RLRS scores ($.76$, $p < .001$), LCS total scores ($-.44$, $p < .001$), BHS total scores ($-.67$, $p < .001$), and PSI total scores ($-.79$, $p < .001$) were obtained as indices of the convergent validity (Table 3).

All the reliability indices obtained from the scale development study were shown that the RS was a highly reliable scale to measure resiliency in Turkish college samples. The RS revealed a conceptually meaningful factor structure and those obtained factors had high internal consistency coefficients.

Thus the general evaluation of these findings suggested that the RS has acceptable reliability and validity for Turkish college samples. Further research is needed to extend the results into new college samples.

NOTE: This is an extended summary of the following article originally written in Turkish.

Yılmazlık Ölçeği (YÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması*

Uğur GÜRGÂN**

ÖZ: Bu araştırmanın amacı kültürümüze uygun bir Yılmazlık Ölçeği geliştirmektir. Bu amaçla çeşitli yılmazlık ölçeklerinden aynen ya da değiştirilerek alınmış ve olası yılmazlık alanlarını büyük ölçüde kapsayan 228 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu madde havuzu ilk aşamada 419 üniversite öğrencisinden oluşan bir örnekleme uygulanmıştır. Analizler sonucunda belirlenen 50 maddeden oluşan Yılmazlık Ölçeği, ikinci aşamada 112 katılımcıdan oluşan yeni bir üniversite öğrencileri örnekleme uygulanmıştır. Bu örneklem grubuna ayrıca Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Problem Çözme Envanteri uygulanmıştır. Madde analizi, pearson korelasyon ve faktör analizi teknikleriyle elde edilen sonuçlar, YÖ'nin tüm güvenirlilik ve geçerlik göstergelerinin yüksek bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle üniversite öğrencileri örnekleminde güvenli ve kolay kullanılabilir bir araç olduğu tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yılmazlık, yılmaz, ölçek geliştirme, güvenirlilik, geçerlik, faktör analizi.

* Bu çalışma Prof. Dr. Üstün Dökmen'in danışmanlığında yapılan "Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeylerine Etkisi" isimli doktora tezinin bir gereği olarak geliştirilen ölçek çalışmasından oluşmaktadır.

** Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ugurgan@hotmail.com

GİRİŞ

Yılmazlık kavramı; Latince “resiliens” (yılmaz/ sağlam) kökünden türemiştir ve bir maddenin esnek olması ve aslına kolayca dönebilmesini ifade etmektedir (Greene, 2002). Yılmazlık kelimesinin Redhouse (2002) İngilizce sözlüğündeki karşılığı dirençlilik, çabuk iyileşme gücü, zorlukları yenme gücü, esneklik olarak verilmektedir. Amerikan Heritage Sözlüğü’nde (1982) ise yılmazlık “değişim, hastalık ve kötü kaddeden hızlıca kurtulma, iyileşme” anlamını taşımaktadır. Webster Yeni Yirminci Yüzyıl İngilizce Sözlüğü’ne (1958) göre de yılmazlık “sıkıştırıldıktan sonra eski haline gelmek/ dönmek ve güç, enerji, cesaret kazanmak” anlamına gelmektedir. The Random House Sözlüğü’nde (1967) yılmazlık, “sıkıştırılıp ya da esnetildikten sonra orijinal formuna ya da pozisyonuna dönebilme becerisi” olarak tanımlanmıştır.

“Yılmazlık, bir çocuğun stresle nasıl baş ettiği ve travmadan nasıl kurtulduğu/ iyileştiği ile ilgilenen genel bir kavramdır. Yılmazlık, olumlu baş etmenin sonuçları olan, uyum ve yeterlik gibi olumlu gelişme, geleceğe yönelme ve umut ile ilgilidir” (Murphy, 1987). Masten ve diğerleri (1990) yılmazlığı daha genel bir ifadeyle “zorlayıcı ve tehdit edici koşullara rağmen başarılı bir adaptasyon yeteneğine sahip olmak, bu süreçte gayret göstermek ve sonuçta da başarılı olmaktır” diye tanımlar.

Masten ve diğerleri (1990) yılmazlığın literatürde üç temel yılmazlık olgusunu tanımlamak için kullanıldığını belirtmişlerdir:

Birinci temel yılmazlık olgusu “olumsuzluklara (yüksek risk altındaki) rağmen mevcut zorlukları aşan ve beklenenden daha iyi gelişim (başarı) gösteren bireylerin ayakta kalmalarını sağlayan özellik veya kişisel bir yeteneğe sahip oldukları inancı”nı tanımlamak için kullanılmaktadır. Olumsuz ve zorlu yaşam koşullarında yetişmiş olmasına rağmen ünlü ya da başarılı olmuş kişilerin yaşam öyküleri, yüksek risk altında yetişen çocukların ve yüksek risk altındaki grupların başarılı sonuçlar elde edebileceği değişkenleri belirlemeyi amaçlayan sistematik yılmazlık çalışmalarında da karşılaşılan sonuçlar ile paralellik ve uyum göstermektedir.

İkinci temel yılmazlık olgusu, stresli yaşam deneyimleri karşısında bireyin çabucak uyum yapabilme yeteneğine işaret etmektedir. Bu tür yılmazlık olgusu çalışmalarında boşanma, ailede çatışma gibi temel bir stres faktörü odak noktası olarak alınmaktadır. Bazı çalışmaların odaklandığı nokta ise, yakın zamanda meydana gelmiş birden fazla ve farklı stres faktörlerinin bir arada incelenmesi olabilmektedir. Bu türden çalışmalar farklı stres kaynaklarının çocukların davranışları üzerindeki etkileriyle

birlikte, çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltan koruyucu faktörleri (protective factors) ya da incinebilirliklerini (vulnerability) arttıran faktörleri incelemektedir.

Üçüncü yılmazlık olgusu ise travmayı (anne - baba ya da kardeşin ölümü gibi) atlatmaktır. Üçüncü grup ile ilgili araştırmalar, travmanın olası etkilerinden kurtulma konusunda önemli rol oynayan bireysel özellikler ve farklılıkları irdeleyen çalışmalardır. Örseleyici yaşam deneyimlerinin bireyin yaşam kalitesini azaltması beklenir. İncinmezlik (invulnerability) kavramı geçmişten günümüze değin kullanılmasına rağmen, kimse gerçekten “incinmez” değildir. Stres kaynakları aşırı ya da hayatı tehdit edici boyutlara ulaştıklarında, yılmazlık, yerini travmatik yaşantıya bırakır (Masten, 1994). Kişiler bu streslerden az ya da çok etkilenebilir, bu çok normaldir. Önemli olan bu stresten kurtulabilecek güce ve belirli yeteneklere sahip olmaktır. Stres durumları ya da travmatik durumlar gelmeden tedbirlerin alınması gerekir.

Yılmazlık, Benard (1991) tarafından gelişim sürecinde yüksek risk faktörlerinin varlığına rağmen başarılı uyumu sağlayan koruyucu mekanizmalar veya özellikler olarak tanımlanmıştır. Linqanti (1992) benzer bir tanım kullanır. Yılmazlık, hayatlarında büyük stres ve olumsuzluklarla karşılaşmalarına rağmen, diğerlerine göre daha büyük risk altında oldukları problemlerden uzak durabilen çocuklardaki özelliktir diye açıklamaktadır (Linqanti, 1992). Bu karşılaşılan olumsuzluklar okul başarısızlığı, madde bağımlılığı, ruh sağlığının bozulması, kurallara, kanunlara uymama, başkalarının malına zarar verme şeklinde sıralanabilir. Rutter, yılmazlık teriminin insanların stres ve olumsuzluklara gösterdiği tepkilerde gözlenen bireysel farklılıklar olgusunun artı ucu anlamına geldiğini söylemiştir (Rutter, 1990).

Henderson ve Milstein (1996) ise yılmazlık kavramını: kişiden kişiye değişen, zaman içinde artabilen veya azalabilen bir özelliktir biçiminde tanımlamıştır. Koruyucu faktörler, bir kişide veya çevrede stres yaratan durum ve koşulların etkilerini azaltan özelliklerdir. Çevresel koruyucu faktörlerden birisi de okuldur. Bu açıdan okul, olumsuzluklara karşı yılmaz tepkiler geliştirmeyi sağlayan; çevresel koşullar ve bireysel, içsel koruyucu faktörlerin gelişmesi için eğitim yaklaşımları, koruma ve etkileşim programları ve uygun müfredatı içermelidir.

Haynes (2005), yılmaz gençlerin travmatik olaylar içeren zor durumlarda ve mücadelede başarılı ve etkili tepkiler verebilmek için yüksek düzeyde sosyal ve duygusal zekaya-SDZ (social and emotional intelligence-SEI) ve en az ortalama bilişsel ve akademik zekaya-BAZ (cognitive and

academic intelligence-CAI) sahip olduklarını belirtmektedir. Diğer gençlerin benzer bir durumda aynı mücadeleyi ve başarıyı gösteremediklerini de vurgulamaktadır. Haynes (2005), yılmaz gençlerin yüksek düzeyde sosyal ve duygusal zeka ile ortalama bilişsel ve akademik zeka düzeyine sahip olmalarının gerektiğini vurgulamıştır.

Yılmaz Bireylerin Özellikleri

Haynes (2005) diğer gençlerle karşılaştırıldığında, yılmaz bireylerin temel özelliklerini üç başlık altında toplayarak açıklamaktadır: a) Sosyal özellikleri, b) Duygusal özellikleri, c) Bilişsel/ akademik özellikleri.

A) Sosyal özellikleri

- 1) Arkadaşlıklar geliştirmede yetenekli olduğunu gösterir.
- 2) Başkalarıyla pozitif ilişkiler kurmakta yeteneklidir.
- 3) Dilin uygun kullanımını gerektiren etkili iletişim becerilerine sahip olduğu görülür.
- 4) Gerekli olduğunda yardım bulabilir ama yardım alma noktasında isteksizdir.

B) Duygusal Özellikler

- 1) Güçlü bir öz-yeterlik duygusu sergiler
- 2) Kendine güveninin yüksek bir düzeyde olduğu görülür.
- 3) Yüksek öz-saygı ve kendini kabul çok açıktır.
- 4) Duyguları denetleme ve farkına varma becerisi gösterir.
- 5) Yeni durumlara çabucak adapte olabilir.
- 6) Kaygı ve engellenmeye dayanabilme gücünü gösterir.

C) Bilişsel/Akademik Özellikler

- 1) Başarı güdüsü yüksektir.
- 2) Geleceği düşünme ve planlama yeteneği sergiler.
- 3) Stresli ve travmatik olaylarla mantıklı bir şekilde mücadele eder.
- 4) Dışsal yüklemelerden (şans, yetenek vb.) daha çok içsel yüklemeler (çaba vb.) yapar.
- 5) Çevresini yine çevresindekilerin yararı için biçimlendirir ve harekete geçirir.

Özetle yılmazlık, olumsuzluklara rağmen başarmayı sağlayan kişisel nitelikleri içermektedir. Yirmi yıldan fazla süredir devam eden çalışmalar; yılmazlığın yer, zaman, yaş, cinsiyet ve kültür kadar bireyin yaşadığı farklı koşullara bağlı olarak da değişen çok boyutlu bir özellik olduğunu

göstermiştir (Garmezy, 1985; Garmezy ve Rutter, 1985; Rutter ve arkadaşları, 1985; Werner ve Smith, 1992; Seligman ve Chickszentmihalyi, 2000).

Yılmaz kişileri betimlemek için İngilizce literatürde “çabuk iyileşen, kendini toparlayan, güçlükleri yenme yeteneği olan, dirençli, esnek kişi” anlamına gelen “resilient” kavramı kullanılmaktadır (Krovetz, 1999).

Bu araştırma kapsamında bu kişiler için Türkçe literatüre Öğülmüş (2001) tarafından kazandırılan “yılmaz” kavramının kullanılması uygun görülmektedir. Ayrıca bir kişilik özelliği olarak yabancı literatüründe “resilience” ve “resiliency” kavramları çabuk iyileşme gücü, zorlukları yenme gücü, dirençlilik, esneklik, sağlamlılık anlamlarında kullanılmaktadır (Greene, 2002). Bu kavramın karşılığı olarak yine Öğülmüş (2001) tarafından literatüre kazandırılmış olan “yılmazlık” kavramının kullanılması bu çalışmada tercih edilmiştir.

Yılmazlıkla ilgili en kapsamlı boylamsal araştırmalardan biri Werner tarafından yapılmıştır. 1955’de başlanan ve Kauai’de 698 bebeğin incelendiği bu araştırma yaklaşık 40 yıl sürmüştür (Jew, Green ve Kroger, 1999). Başlangıçta düşük okul başarısı, okulu bırakma ve uyuşturucu madde kullanma açısından bu çocukların yüksek risk altında oldukları düşünülmüştür. Bu kişiler 30’lu yaşlara gelinceye kadar bu araştırma sürdürülmüştür. Bu çocukların yaklaşık yarısı yoksulluk içinde büyümüş, 1/6’sına zihinsel engelli tanısı konmuş, 2/3’ünde yaşamlarının ilk on yılında ciddi biçimde öğrenme güçlüğü görülmüştür. Bununla birlikte araştırmacılar, bu çocukların yaklaşık üçte birinin oldukça normal birer genç yetişkin olduklarını saptamışlardır. Bu çocuklara “yılmaz” çocuklar denmiştir. Araştırmacılar bu çocukları diğerlerinden farklı kılan etmenleri belirlemek için bu çocukların bireysel özelliklerini, aile yapılarını ve dış çevreyi incelemişlerdir. Sonuçta bu çocukların diğer akranlarına göre daha özerk, bağımsız, empatik, görev yönelimli ve meraklı oldukları, akranlarıyla daha iyi ilişkiler kurdukları ve daha iyi sorun çözme becerilerine sahip oldukları bulunmuştur. Yaş sosyal destek, denetim odağı, yeterlilik, öz saygı, mizaç, sosyal olgunluk, başarı gereksinimi ve başa çıkma becerilerinin yanı sıra, aile ve toplumla ilişkili başka bazı değişkenlerin de yılmazlıkla ilişkili etmenler arasında yer aldığı öne sürülmüştür (Jew, Green ve Kroger, 1999).

Yılmaz çocukların ve yetişkinlerin ortak bazı özelliklere sahip oldukları vurgulanmıştır. Yüksek zeka düzeyi, suçlu akranlarla yakınlık kurmama, ergen suçluluğundan uzak durma gibi özellikler bunlar arasında sayılabilir. Literatürde yılmaz çocukların dört önemli özelliğine işaret edilmektedir:

1. Sosyal yetkinlik: Başkalarında olumlu tepkiler oluşturma, böylece de hem yetişkinlerle hem de akranlarıyla olumlu ilişkiler kurma yeteneği.

2. Sorun çözme becerileri: Başkalarından yardım isteme ve olayları kendi kontrolü altında planlama becerisi.

3. Özerklik: Kişinin kendi kimliğine sahip olduğu duygusu, bağımsız davranma ve bir kişinin çevresi üzerinde kontrol kurmaya çalışma yeteneği.

4. Amaçlara sahip olma ve gelecek duygusu: Bir takım amaçlara, eğitimsel beklentilere, umuda ve parlak bir geleceğe sahip olma duygusu (Krovetz, 1999).

Yılmaz bireylerle ilgili özellikler son yıllarda birçok araştırmacının ilgisini çekmektedir. Bu ilginin nedeni incelendiğinde birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Bu faktörler yılmazlık düzeyinin ölçülmesine neden gereksinim duyulduğunu da açıklamaktadır. Şiddet, yoksulluk, boşanma, bedensel, ruhsal işkence, baskı gibi yüksek riskler, çocukları ve gençleri elverişli olmayan yaşam koşullarının nasıl üstesinden gelmeleri gerektiği konusunda bir arayışa itmektedir (Greene, 2002). Bu araştırmanın bu alanlarda yapılacak yeni çalışmalara önayak olması umulmaktadır.

Risk durumları ve örseleyici yaşam koşulları altında yetişen gençlerin, gelişimlerini tehdit eden tüm olumsuzluklara rağmen nasıl başarılı olabildiklerini ve yılmaz kalabildiklerini anlamak, benzer riskler altındaki diğer çocuk ve gençlere yönelik yapılabilecek önleyici çalışmalara ışık tutacaktır (Lambie, Leone ve Martin, 2002; Masten ve Reed, 2002). Rehberlik ve psikolojik danışma servisleri, yılmazlığın nitelikleri hakkındaki bulguları kullanabilir ve riskli öğrencilerin ihtiyaçlarını daha etkili biçimde karşılayabilmek için önleme programlarını ayarlayabilir. Yılmazlığı destekleyerek, ve üniversite ortamında, koruyucu faktörleri ilerleterek, öğretim elemanlarının ve diğer personelin risk altındaki öğrencilere daha faydalı olmasını sağlayabilir.

Yılmazlık kavramı Amerika'da geliştirilmiş olması nedeniyle, yılmazlık oluşumunu çeşitli yönlerden incelemek ve bu kavramın diğer kültürlerde de genelleştirilebilirliğine ve bu özelliklerin kazanılabileceğine dikkati çekecektir. Sonuç olarak, sınırlılıklarına rağmen, bu ön çalışmanın Türk gençlerinin arasında yılmazlığın gelişiminde önemli olabilecek içsel ve dışsal faktörlerin anlaşılmasına katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Yapılan literatür taraması sonucunda yılmazlıkla ilgili bir çok ölçeğin yurt dışında geliştirilmiş olduğu görülmüştür. Bu araçlar şunlardır: "How Resilient Are You" (Siebert, 1999), "Resiliency Attitudes Scale (R.A.S.)"(Wolin ve Wolin, 1993), "Resilience Scale" (Wagnild ve Young,

1993), “Ability to Adapt to Life on the Streets (A.A.L.S.) (D’Abreu, 1999), “Resiliency Scale” Benneth, E.B., Novotny, J.A., Green, K.E., Kluever, R.C.(1998). “Resilience Skills” (Werner & Smith, 1992), “Resilience and Protective Factors” (Benard, 1991), “The Resiliency Attitudes and Skills Profile” (Hurtes, 2001), “Resilience Skills and Abilities Scale” (Jew, Green & Kroger, 1999), “Resilient Mindset Quiz” (<http://www.raisingresilientkids.com/quiz/index.html>).

Yabancı ülkelerde hazırlanan yılmazlık ölçeklerinin bazıları üniversite öğrencilerine yönelik bazıları ise ilköğretim ve ortaöğretim seviyesine uygun ölçeklerdir. Üniversite seviyesindeki ölçeklerin de maddeleri İngilizce’den Türkçe’ye çevrildiğinde kültüre uygun olmayan maddelerin bulunduğu ya da yılmazlık ile ilgili alan yazında belirtilen bazı boyutları içermediği görülmüştür. Bundan dolayı bu ölçeklerin tek başına üniversite seviyesinde kullanılabilir nitelikte olmadığı görülmüştür.

Türkiye’de yılmazlıkla ilgili çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Gizir (2004) tarafından yapılan çalışmada, yoksulluk içindeki sekizinci sınıf ilköğretim okulu öğrencilerinin akademik sağlıklarının (academic resilience) gelişmesine yardım eden koruyucu bireysel özellikler ile çevresel faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinin düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan gecekondu bölgelerindeki 6 ilköğretim okuluna devam eden 872 (439 kız, 433 erkek) sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Bu çalışmada, Demografik Bilgi Formu, “Sağlık ve Ergen Gelişim Ölçeği” (Resilience and Youth Development Module), “Akademik Yeterlik Ölçeği”, “Beck Umutsuzluk Ölçeği” (Beck Hopelessness Scale) ve “Nowicki-Strickland Kontrol Odağı Ölçeği” (Nowicki-Strickland Locus of Control Scale) olmak üzere beş ölçme aracı kullanılmıştır.

Gizir’in (2004) araştırmasında evdeki yüksek beklentiler, okuldaki ilişkilerde ve arkadaş ilişkilerindeki ilgi, yoksul öğrencilerin akademik sağlığını yordayan en temel dışsal koruyucu faktörler olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, sağlık (resiliency/ yılmazlık) alanında yapılan diğer araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Werner ve Smith, 1992; Chao, 2000; Borman ve Overman, 2004).

Özcan (2005) tarafından yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin sahip oldukları yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler, ailelerinin birliktelik-boşanmışlık durumuna ve öğrencilerin cinsiyetlerine göre karşılaştırılmıştır. Ayrıca, ailelerinin birliktelik-boşanmışlık durumu ve öğrencilerin cinsiyetinin, öğrencilerin sahip oldukları yılmazlık özelliklerini ve koruyucu faktörleri yordayıp yordamadığına bakılmıştır. Araştırmanın örneklemini 70’i anne-babası boşanmış, 82’si anne-babası birlikte yaşayan

olmak üzere, toplam 152 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmaya katılan öğrenciler Ankara ili Mamak ilçesindeki liselerden seçilmiştir. Lise öğrencilerinin sahip oldukları yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler “California Yılmazlık Değerlendirme Ölçeği” ile saptanmıştır.

Araştırmada, anne-babası birlikte olan lise öğrencilerinin sahip olduğu yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler, anne babası boşanmış olanlara göre daha yüksektir. Cinsiyete göre ise anlamlı bir farklılık yoktur. Anne-babası birlikte olan lise öğrencilerinin sahip olduğu toplumdaki koruyucu ilişkiler ve yüksek beklentiler; ailedeki koruyucu ilişkiler, yüksek beklentiler ve anlamlı katılımlar için olanaklar; amaçlar ve özlemler; problem çözme düzeyleri anne-babası boşanmış olanlara göre daha yüksektir. Okuldaki koruyucu ilişkiler ve yüksek beklentiler; arkadaş grubundaki koruyucu ilişkiler; öz-yetkinlik ve öz-farkındalık; empati ise öğrencilerin ailelerinin birliktelik-boşanmışlık durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir (Özcan, 2005).

Türkiye’de yukarıdaki çalışmalarda kullanılan ölçekler, ilköğretim ve ortaöğretim seviyesine uygundur. Ancak üniversite öğrencilerine yönelik geçerlik ve güvenirlik çalışması, Türkçe’ye uyarlaması yapılmış bir ölçek literatür taraması sonucunda bulunamamıştır. Bulunan ölçeklerin aynen çevirisi yerine bu ölçeklerin bazı maddelerinden yararlanılarak ve birçok ayrıntılı bilgiyi de derleyerek kapsamlı, kültürümüze uygun, kolay anlaşılabilir, kolay uygulanabilecek bir yılmazlık ölçeği geliştirmek daha işlevsel olacaktır. Bu çerçevede, bu araştırmanın amacı üniversite öğrencileri örnekleminde kullanılmak üzere Likert formatında, yılmazlık düzeyini belirleyebilecek bir yılmazlık ölçeği geliştirmektir.

YÖNTEM

Yılmazlık konusunda bir ölçek geliştirmek amacıyla ilgili literatür taranarak kuramsal çerçeve belirlenmiştir. Ulaşılan bilgiler ışığında bir madde havuzu oluşturulmuştur. Yılmaz kişilerin özellikleri yabancı dil okutmanları ile Eğitim Bilimleri Fakültesi’nde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanındaki öğretim üyelerinin görüşüne sunulmuş sonuçlar değerlendirilmiştir. Ayrıca yabancı ülkelerde hazırlanan yılmazlık ölçeklerinin bazı maddelerinden yararlanılarak kapsamlı bir yılmazlık ölçeği madde havuzu oluşturulmuştur.

Deneme formu oluşturulan ölçeğin maddeleri ölçme ve değerlendirme alan uzmanlarına, yedi yüksek lisans öğrencisine, yedi doktora öğrencisine ve araştırma evreninden seçilen on, son sınıf öğrencisine verilerek ölçek maddeleri ile ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca bu aşamada görüşlerine başvuru alan uzman ve öğrencilerin ölçek maddeleriyle ilgili

düşüncelerini detaylı alabilmek için yüz yüze görüşme yapılarak ölçeğin sorularının anlaşılabilirliği, cevaplama şekli, niteliği, yönergesi, kullanılabilirliği, sorulardan ne anladıkları, amaca uygunluğu hakkındaki görüşleri ayrıntılı olarak alınmıştır. Bu görüşler ışığında ön deneme formuna şekil verilmiştir. Madde havuzunda oluşturulan toplam 228 maddeden aynı şeyleri ifade ettiği belirlenen maddeler ile yılmazlıkla ilgili olmadığı eğitim psikolojisi ile psikolojik danışma ve rehberlik alan uzmanlarınca belirlenen maddeler ve anlaşılmayan maddeler çıkarılmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda yılmazlık ifadelerinden iç içe olanlar ayrı maddeler halinde tekrar düzenlenmiştir. 143 olumlu madde olarak hazırlanan ölçeğin tüm maddelerinin olumlu olması ölçek geliştirme kriterlerine uygun olmadığı için 71 negatif ifade ile 72 pozitif ifade olarak maddeler değiştirilmiştir. Bu işlemin ölçeğin cevaplanmasındaki yanlılıkları aza indireceği düşünülmüştür. Düzeltilmeye ihtiyaç duyulan maddelerin Türkçe ifadeleri ise Türk Dili uzmanlarına danışılarak en uygun şekle kavuşturulmuştur. Böylece 143 maddelik bir ölçek elde edilmiştir.

Yönergenin hazırlanması aşamasında yılmazlığı ölçebilmek için, ölçme ve değerlendirme ile alan uzmanlarının görüşleri de alınarak, ölçek beşli dereceli likert formatında cevaplanacak şekilde düzenlenmiştir. Ölçeğin yönergesi ve basımı da buna uygun olarak yapılmıştır. Derecelendirme, “Hiç tanımlamıyor (1), Biraz tanımlıyor (2), Orta düzeyde tanımlıyor (3), İyi tanımlıyor (4), Çok iyi tanımlıyor (5)” şeklinde yapılmakta ve puanlanmaktadır. Olumsuz maddeler ise yukarıdaki derecelemenin tam tersi şeklinde puanlanmaktadır. Puanlardaki artış yılmazlığın yüksekliğini, azalma ise yılmazlığın düşüklüğünü göstermektedir.

Ön deneme formu 143 maddeden oluşan ölçek araştırma evreninden seçilen Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi; Rehberlik ve Psikolojik Danışma programında öğrenim gören 10, Sınıf Öğretmenliği Bölümünden 14, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünden 11 ve Hacettepe Üniversitesi; Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümünden 16, Sınıf Öğretmenliği Bölümünden 14 toplam 65 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Bu öğrenciler bölümlerinin 2., 3. ve 4. sınıfında okumakta olduklarını bildirmişlerdir. Katılımcılara, ölçek maddelerindeki anlaşılmayan noktalarla ilgili soru sorabilecekleri, öneri getirebilecekleri vurgulanmıştır. Bu ön deneme uygulaması araştırmacı tarafından bizzat uygulanarak anlaşılmayan ve açıklamaya ihtiyacı duyulan maddelerin olup olmadığı, yönergenin anlaşılıp anlaşılmadığı, Likert tipi derecelendirmenin maddelere uygunluğu, uygulama süresinin yeterliliği ve öğrenciler üzerindeki etkileri belirlenmiştir. Ön deneme uygulaması sonucu elde edilen veriler dikkate alınarak deneme formunda gerekli değişiklikler yapılmıştır. Deneme uygulamasından sonra

ölçeğin 31 maddesi çıkarılmış ve kalan 112 maddeden (54 olumsuz, 58 olumlu) ölçeğin son formu elde edilmiştir.

Araştırma Grubu

Örneklem sayısının belirlenmesi konusunda, Kline'in (2000) ve Tabachnick ve Fidell'in (2001) faktör analizi için verdiği kriterler dikkate alınmıştır. Yazarlara göre faktör analizi için 100'ün altına inilmemesi gerekmekte ve 300 kişi "iyi", 1000 kişi ise "mükemmel" olarak değerlendirilmektedir (Kline, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2001). Ayrıca Balcı'nın (2005:95), Anderson (1990:202)'dan aktardığı, 25.000.000'lük evrende tolerans gösterilebilir %5 hata için örneklem büyüklüğü 384 kişidir. Tüm bu kaynaklar ve uzman görüşleri doğrultusunda bu araştırmanın örneklemini, Ankara'da bulunan üniversitelerin farklı alanlardaki fakültelerinde okuyan yansız atama ile seçilmiş 419 gönüllü üniversite öğrencisinden oluşmuştur. 112 maddeden oluşan ilk yılmazlık ölçeği örneklem grubundaki 419 üniversite öğrencisine bir ders saati içinde, dersin yaklaşık 40 dakikası alınarak, gruplar halinde uygulanmıştır. Öğrencilerin 284'ü kız (% 67.78), 135'i erkektir, (% 32.22). Grubun yaş ortalaması 21.7'dir. Kız öğrencilerin yaş ortalaması 21.49, erkek öğrencilerin yaş ortalaması ise 22.16'dır. Yaş gruplarına göre sıralamada en kalabalık gruptan itibaren sırasıyla 133 kişi ile 21 yaşındakiler en kalabalık yaş grubunu, 86 kişi ile 22 yaşındakiler ikinci yoğun katılımcı grubu, 81 kişi ile 20 yaşındakiler üçüncü kalabalık grubu oluşturmaktadırlar.

Tablo 1. Yılmazlık Ölçeği Çalışma Grubu Üniversite ve Bölümlere Göre Dağılımı

Üniversite ve Bölüm	Sayı ve %	N	%
Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği		56	13.4
Ankara Üniversitesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bil. Öğretmenliği		56	13.4
Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği		47	11.2
Ankara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık B.		41	9.8
Hacettepe Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği		40	9.5
Ankara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği		36	8.6
Hacettepe Üniversitesi Alman Dili Öğretmenliği		28	6.7
Hacettepe Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği		28	6.7
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği		28	6.7
Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi Öğretmenliği		20	4.8
Hacettepe Üniversitesi Grafik Bölümü		16	3.8
Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliği		12	2.9
Hacettepe Üniversitesi Fizik Öğretmenliği		11	2.6
Toplam		419	100

Tablo 1’de de görüldüğü gibi; 13 farklı bölümden birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri ilk uygulama çalışmamıza katılmışlardır. Bu kategoride en fazla katılımın olduğu ilk üç bölüm, 56’şar kişiden oluşan Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ile Ankara Üniversitesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği birinci ve ikinci sırada yer alırken, üçüncü sırada ise 47 öğrenci ile Hacettepe Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümü gelmektedir. Burada özellikle farklı üniversite ve bölümlerden öğrencilere ulaşılarak ölçeğin faktör analizi için elverişli verinin oluşturulmasına çalışılmıştır.

Faktör Analizi

İlk uygulamada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 10.0 ile analiz edilmiştir.

Faktör analizi aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi, az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir (Büyüköztürk, 2005). Faktör analizi, birden fazla bağımlı değişkene bağlı bir değişkeni açıklamakta katkısı olan bağımsız değişkenlerin (faktörlerin) sayısını ve bu bağımlı değişkenin koordinatlarını (faktör yüklerini) bulmada başvurulan yöntemdir (Turgut, F. ve Baykul, Y., 1992). Bu çalışmada faktör analizinde bir değişken azaltma ve anlamlı kavramsal yapılara ulaşmayı amaçlayan ve uygulamada en sık ve yaygın olarak kullanılan ve görece olarak da yorumlanması kolay olan “Temel Bileşenler” (Principal Components) ve faktör döndürme (Rotated Component Matrix) tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2005; Tavşancıl, 2002).

İlk analizde faktör özdeğeri 1’in üzerinde olan ve toplam varyansın % 65.58’ini açıklayan 28 faktör ortaya çıkmıştır. Faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasında genellikle belirtilen üç ölçüt, bu çalışmada dikkate alınmıştır. Bunlardan birincisi maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerinin yüksek olmasıdır. Bir faktörle yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme var ise bu bulgu, o maddelerin birlikte bir kavramı-yapıyı-faktörü ölçtüğü anlamına gelir (Büyüköztürk, 2002). Bu aşamada faktör yük değerinin 0.45 olarak kabul edilmesi sonucu yapılan analizde toplam varyansın %65.82’sini açıklayan 82 maddede 22 faktör ortaya çıkmıştır. 112 maddenin hiçbir faktörde yer almayan ya da birden çok birbirinden ayırt edilemeyecek kadar yakın yükler alan 30 maddesi çıkarılarak yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın %63.22’sini açıklayan 19 faktöre ulaşılmıştır. Daha sonra yapılan faktör analizlerinde ise ilk olarak toplam varyansın %60.81’ini açıklayan 75 madde de 11 faktör, elenen maddelerden sonra yapılan ikinci uygulamada ise toplam varyansın %59.96’sını 57 soruda açıklayan 9 faktör bulunmuştur. Herhangi bir faktörle ilişkilendirilemeyen 7 madde çıkarıldığında en son

denemede toplam varyansın %57.56'sını açıklayan 50 maddenin 8 faktörde toplandığı görülmüştür (EK 1).

Bu sekiz faktörün faktör yükleri incelendiğinde ölçeğin birinci faktörü olan “Güçlü Olma”nın toplam varyansın %16.38'ini, ikinci faktör olan “Girişimci Olma”nın toplam varyansın %2.91'ini, üçüncü faktör olan “İyimser Olma/ Yaşama Bağlı Olma”nın toplam varyansın %2.03 açıkladığı bulunmuştur. Bu sonuçlardan hareketle ölçeğin 8 faktörlü olarak kabul edilmesinin faktörlere isim verilmesi açısından da anlamlı olacağı uzman görüşleri de alınarak kararlaştırılmıştır. Bu faktörler sırasıyla “güçlü olma”, “girişimci olma”, “iyimser olma/ yaşama bağlı olma”, “iletişim /ilişki kurma”, “öngörü”, “amaca ulaşma”, “lider olma”, “araştırmacı olma” (Tablo 2) olarak adlandırılmıştır.

Bu sekiz faktörün içerdiği maddeler bakımından daha kolay tanımlanabilmesine de olanak sağlayan faktör ortogonal (dik) varimax döndürme (Rotated Component Matrix) sonucundaki faktör yükleri incelendiğinde ölçeğin birinci faktörü olan “güçlü olma”nın toplam varyansın %15.86'sını, ikinci faktör olan “girişimci olma”nın toplam varyansın %8.67'sini, üçüncü faktör olan “iyimser olma/ yaşama bağlı olma”nın toplam varyansın %7.86'sını, dördüncü faktör olan “iletişim /ilişki kurma”nın toplam varyansın %6.15'ini, beşinci faktör olan “öngörü”nün toplam varyansın %5.53'ünü, altıncı faktör olan “amaca ulaşma”nın toplam varyansın %5.20'sini, yedinci faktör olan “lider olma”nın toplam varyansın %4.03'ünü, sekizinci faktör olan “araştırmacı olma”nın toplam varyansın %2.41'ini açıkladığı bulunmuştur.

Yılmazlık Ölçeği (YÖ) Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları

Yılmazlık Ölçeği Geçerlik Çalışması

Ölçeğin geçerlik çalışmasında ölçüt geçerliği ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Ölçeğin ölçüt geçerliğinin incelenmesinde yılmazlıkla kavramsal ilişkisi daha önceki araştırmalarda gösterilmiş bazı değişkenlerle korelasyonları incelenmiştir. Bu değişkenler uzman kişiler tarafından da uygun görülen kontrol odağı, problem çözme becerisi, öğrenilmiş çaresizlik, umutsuzluktur. Bu değişkenlerin ölçümü ile ilgili daha önce geçerlik, güvenirlilik ve uyarılma çalışması yapılmış olan Kontrol Odağı Ölçeği, Problem Çözme Envanteri, Öğrenilmiş Güçlülük Envanteri, Beck Umutsuzluk Ölçeği kullanılmıştır.

a) Ölçüt Geçerliği

Uzman görüşlerine göre yılmazlık ile olumlu ve olumsuz yönde ilişkili olan kavramsal yapılar belirlenmiştir. Olumlu yönde ilişkili olduğu düşünülen kavramsal yapılar, “öğrenilmiş güçlülük”, “içten kontrol odaklılık”, “umutluluk”, “problem çözme becerisi”dir. Olumsuz yönde

ilişkili olduğu düşünölen kavramsal yapılar ise “öğrenilmiş güçsüzlük”, “dıştan kontrol odaklılık”, “umutsuzluk, yaşama negatif bakma”, “problem çözme becerilerinde yetersizlik”dir. Yılmazlık ölçeği ile, bu kavramsal yapıları ölçmek amacıyla kullanılan, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan üç ölçek ile bir envanter, uzman görüşleri doğrultusunda ölçüt geçerliği için seçilmiştir. Bunlar:

1. Rosenbaum’un Öğrenilmiş Güçlölük Ölçeği (RÖGÖ),
2. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ),
3. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ),
4. Problem Çözme Envanteri (PÇE)’dir.

Tablo 2 Yılmazlık Ölçeği Maddelerine Uygulanan Faktör Analizi (Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi) Sonuçları

Factor 1			Factor 2			Factor 3			Factor 4			Factor 5			Factor 6			Factor 7			Factor 8			
Güçlü Olma			Girişimci Olma			Yaşama Bağlı / Tıyınar Olma			İletişim / İhşki Kurma			Öngörü			Amaçla Ulaşma			Lider Olma			Araştırma Olma			
Açıklanan Varyans=%15,86 Ödölge=1,638 α =.89			Açıklanan Varyans=%8,67 Ödölge=2,91 α =.82			Açıklanan Varyans=%7,86 Ödölge=2,03 α =.80			Açıklanan Varyans=%6,15 Ödölge=1,89 α =.77			Açıklanan Varyans=%5,53 Ödölge=1,61 α =.75			Açıklanan Varyans=%5,20 Ödölge=1,26 α =.72			Açıklanan Varyans=%4,03 Ödölge=1,23 α =.68			Açıklanan Varyans=%2,41 Ödölge=1,06 α =.66			
Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Yük Değeri	Faktör Ortak Varyansı	
53	0,73	0,68	51	0,68	0,57	78	0,76	0,68	44	0,71	0,61	102	0,71	0,71	37	0,68	0,61	15	0,69	0,73	39	0,62	0,61	0,61
57	0,70	0,60	112	0,62	0,53	40	0,74	0,67	71	0,69	0,68	101	0,70	0,64	27	0,66	0,63	14	0,60	0,68	38	0,61	0,60	0,60
66	0,65	0,61	29	0,60	0,57	79	0,45	0,55	94	0,55	0,49	60	0,48	0,56	55	0,44	0,68	42	0,43	0,57				
65	0,64	0,68	43	0,57	0,65	64	0,46	0,56	100	0,49	0,62				83	0,44	0,54	21	0,41	0,62				
47	0,63	0,65	69	0,47	0,58	91	0,43	0,58																
80	0,61	0,60	11	0,42	0,56	68	0,42	0,52																
77	0,58	0,59	75	0,37	0,48																			
46	0,56	0,57	67	0,35	0,51																			
109	0,56	0,52																						
12	0,54	0,63																						
76	0,52	0,70																						
72	0,51	0,55																						
88	0,50	0,68																						
13	0,49	0,66																						
61	0,48	0,54																						
56	0,48	0,64																						
24	0,45	0,48																						
32	0,42	0,42																						

Toplam Açıklanan Varyans= % 55,71

Bu ölçme araçlarının 112 kişilik üniversite öğrencisinden oluşan örneklem grubuna uygulanması sonucu elde edilen veriler benzer ölçekler geçerliğini sınamak amacıyla analiz edilmiştir. Bu analizin sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Benzer Ölçekler Geçerliği Analiz Sonuçları ve Ölçeklerin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	YÖ	KOÖ	BUÖ	PÇE	RÖGÖ		X	Ss
YÖ	1.00	-.437	-.670	-.788	.763	YÖ	185.54	31.46
KOÖ	-.437	1.00	.457	.526	-.513	KOÖ	112.33	23.64
BUÖ	-.670	.457	1.00	.709	-.609	BUÖ	4.21	4.63
PÇE	-.788	.526	.709	1.00	-.765	PÇE	90.20	24.45
RÖGÖ	.763	-.513	-.609	-.765	1.00	RÖGÖ	124.15	19.73

N=112, tüm korelasyonlar .01 düzeyinde anlamlıdır.

“Yılmazlık Ölçeği”nden alınabilecek puan 50 ile 250 arasında değişebilmektedir. Puanın artması yılmazlık düzeyinin artışı anlamına gelmektedir. “Kontrol Odağı Ölçeği”nden alınan puan 47 ile 235 arasında değişirken, puanın artması dıştan kontrol odaklılığını ifade etmektedir. “Beck Umutsuzluk Ölçeği”nden alınabilecek puan 0 ile 20 arasında değişebilmektedir. Puanın artışı umutsuzluğun artışı ifade etmektedir. “Problem Çözme Envanteri”nden alınabilecek puan 32 ile 192 puan arasında değişebilmektedir. Puanın artması problem çözme becerilerinde düşüşe işaret etmektedir. “Rosenbaum’un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği”nden alınabilecek puan ise 36 ile 180 arasında değişebilmektedir. Puanın artışı öğrenilmiş güçlülük özelliğinde artışı belirtmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında “Yılmazlık Ölçeği” ile “Rosenbaum’un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği”nin arasında pozitif bir korelasyonun, diğer testlerle ise negatif bir korelasyonun bulunması “Yılmazlık Ölçeği”nin ölçmek istediği özelliği ölçmeye uygun bir araç olduğunu göstermektedir.

1) *Rosenbaum’un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği* (Rosenbaum’s Learned Resourcefulness Schedule-RLRS) (*RÖGÖ*). Rosenbaum (1980) tarafından geliştirilen bu ölçek stres yaratan yaşam olayları ile ne kadar etkili biçimde baş edildiğini ve kendini denetleme becerilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasının ilkinde iç tutarlık katsayıları çeşitli örneklemlerde .71 ile .48 arasında değişmiştir. İkinci çalışmada test-tekrar test güvenilirlik katsayısının çeşitli örneklemlerde .77 ile .86 arasında değiştiği bildirilmiştir. Ölçeğin “Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı

Ölçeği” ile $-.40$; “Taylor Açık Kaygı Ölçeği” ile $-.56$ korelasyon gösterdiği çeşitli çalışmalar sonucunda bildirilmiştir (Rosenbaum, 1980). Ölçeğin uyarlanması çalışmaları Dağ (1991) ve Siva (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı $.78$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği $.80$ olarak bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek yüksek puanlar ölçekte temsil edilen stresle başa çıkma stratejilerinin sıklıkla kullanıldığına ve kendini denetleme becerilerinin yüksekliğine işaret etmektedir (Dağ, 1991).

2) *Problem Çözme Envanteri-A Formu (PÇE)*. (Problem Solving Inventory, Form-A- PSI-A). Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilen envanter bireyin problem çözmede kendine güvenini, bireysel kontrol duygusunu ve yaklaşım biçimini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kendini problem çözmede güvenli, kontrollü hisseden ve problemlerden kaçma yerine yüzleşmeyi seçenlerin daha az kişisel problem bildirdikleri, kendilik algılarının daha olumlu olduğu; sosyal anksiyetelerinin daha az olduğu; kişiler arası ilişkilerde daha olumlu, daha atılgan oldukları görülmüştür. Ölçeğin güvenilirlik çalışması sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı $.90$ bulunmuştur. Ölçeğin iki defa Türkçe’ye uyarlaması yapılmıştır. İlk defa Taylan tarafından (1990). Ölçeğin ikinci kez Türkiye uyarlaması Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı $.88$ olarak bulunmuştur. Yarıya bölme güvenilirliği çalışmasında elde edilen güvenilirlik katsayısı ise $r=.81$ bulunmuştur. Ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında ölçeğin toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri arasındaki korelasyon katsayısı $.33$ ve STAI-T toplam puanı arasındaki korelasyon katsayısı ise $.45$ olarak bulunmuştur (Şahin, Şahin, Heppner, 1993).

3) Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ). Hopelessness Scale (HS) (Beck, Lester ve Trexler, 1974). Ölçek umutsuzluğu yansıtan psikopatolojik durumları araştırmak üzere geliştirilmiştir. Umutsuzluk, depresif bozukluğun temel özelliklerinden biri, intihar eğilimlerinin belirleyicisi, bazı fiziksel rahatsızlıklarla da yakından ilişkili olarak değerlendirilmektedir (Durak 1993; 1994; Seber, 1991). Güvenirlik çalışmasında iç tutarlık çalışmadan elde edilen Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı $.93$ ’dür. Ölçeğin Türkiye uyarlaması Seber (1991) ve Durak (1993) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin farklı çalışmalarda yapılan iç tutarlık değerlendirmesinde Cronbach Alfa; 37 depresif hasta üzerinde çalışılan araştırmada (Seber, 1991) $.86$ ve 373 kişilik normal ve psikiyatrik hastalar üzerinde yapılan araştırmada (Durak, 1994) ise $.85$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin her bir maddesinden alınan puanlar ile tüm ölçekten alınan puanlar arasındaki madde-toplam puan korelasyonları Seber’in çalışmasında (1991) $.07$ ile $.72$ arasında, Durak’ın çalışmasında

(1994) .31 ile .67 arasında bulunmuştur. Ölçeğin yarıya bölme güvenirliliği tüm örneklem için .85'dir (Durak, 1994). Test tekrar test güvenirliliği ise .74 olarak elde edilmiştir (Seber, 1991; Durak, 1994).

4) *Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)*. (Rotter's Internal-External Locus of Control Scale). Rotter (1966) tarafından kontrol (denetim) odağı bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik- dışsallık boyutu üzerindeki konumu; pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin (şans veya kader) kontrolünde olduğuna dair sahip olduğu genel beklenti ya da inanç olarak tanımlanmaktadır (Rotter, 1966). Rotter tarafından geliştirilen İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) bu alandaki ihtiyacı karşılamak amacıyla farklı araştırmacılar tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Dağ, 1990). Bu araştırmada Rotter'in Kontrol Odağı Ölçeğinden daha kapsamlı ve likert formatında yeni bir kontrol odağı ölçeğine duyulan ihtiyaç üzerine bu alandaki çalışmalar göz önüne alınarak Dağ (2002) tarafından geliştirilen Kontrol Odağı Ölçeği'nin kullanılması tercih edilmiştir. Bu ölçeğin iç tutarlık güvenirliliği açısından yapılan analiz sonucu madde-toplam korelasyonları ortalaması .45 olmak üzere .20 ile .70 arasında değişmiştir. Ölçeğin test tekrar test pearson momentler çarpımı güvenirlilik katsayısı .88'dir. Ölçüt bağıntılı geçerlik açısından KOÖ'nin diğer uygulanan diğer ölçeklerle korelasyonları, RİDKOÖ toplam ile .67, RÖGÖ toplam ile -.39, SCL-90-R GSI ile .25, NORÖTE toplam ile .46 olarak hesaplanmıştır (Dağ, 2002).

Tablo 3'de benzer testler geçerliliği ile ilgili olarak yapılan analiz sonuçları verilmektedir. Bu analiz sonucunda Yılmazlık Ölçeği ile Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği arasındaki ilişki .76 ($p < .001$) bulunmuştur. Bu sonuç öğrenilmiş güçlülük ile yılmazlık özellikleri arasındaki ilişkiyi beklenildiği gibi yansıtması açısından önemlidir. Daha önce belirtildiği gibi "Yılmazlık Ölçeği" ile "Kontrol Odağı Ölçeği", "Beck Umutsuzluk Ölçeği", "Problem Çözme Envanteri" arasında negatif korelasyon bulunması "Yılmazlık Ölçeği"nin geçerliliğini gösterecektir. Çizelge 7 incelendiğinde "Yılmazlık Ölçeği"nin, "Kontrol Odağı Ölçeği" ile arasındaki ilişki -.44 ($p < .001$), "Beck Umutsuzluk Ölçeği" ile arasındaki ilişki -.67 ($p < .001$), "Problem Çözme Envanteri" ile arasındaki ilişki -.79 ($p < .001$)'dir. Bu sonuçlar doğrultusunda benzer testler geçerliliği açısından "Yılmazlık Ölçeği"nin ölçmek istediği amacı ölçer nitelikte olduğu söylenebilir.

b) Yapı Geçerliliği

Faktör analizi bir ölçekteki maddelerin birbirini dışta tutan daha az sayıda faktöre ayrılıp ayrılmadığını ortaya çıkarmak için yapılmaktadır. Aynı

faktör grubunda toplanan maddelere, maddelerin içeriğine göre bir isim verilmeye çalışılır. Faktör analizi ayrıca bir aracın tek boyutlu olup olmadığını test etmek amacıyla da kullanılmaktadır (Balcı, 2005). Yılmazlık Ölçeği'nin ilk aşamada tek boyutlu olup olmadığı Temel Bileşenler Analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin birbirinden ilişkisiz ayrışması beklentisi de ortogonal (dik) varimax döndürme tekniği uygulanarak incelenmiştir.

Faktör analizi sonuçlarını değerlendirmede temel ölçüt, ölçütte yer alan değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonlar olarak yorumlanabilen faktör yükleridir. Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer alabileceğinin bir göstergesi olarak görülür (Büyüköztürk, 2005). Faktör analizinde kullanılan "Temel Bileşenler Analizi" ve daha sonra yapılan varimax dik döndürme tekniği sonucunda toplam varyansın %65.82'sini açıklayan 82 maddede 22 faktör ortaya çıkmıştır. Analizler tekrarlanarak hiçbir faktörde yer almayan ya da birden çok birbirinden ayırt edilemeyecek kadar yakın yükler alan ve .35'in altında faktör yükü olan maddeler ayıklandığında, toplam varyansın %57.56'sını açıklayan 50 maddenin 8 faktörde toplandığı görülmüştür. Yılmazlık Ölçeğinin 8 faktördeki maddelerini öz değerleri ve döndürme sonrası açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 2'de verilmiştir. Açıklanan varyans oranının %30'un üzerinde olması davranış bilimlerinde yapılan ölçek geliştirme çalışmalarında yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2005).

Yılmazlık Ölçeği Güvenirlilik Çalışması

Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek için test-tekrar test güvenirliliği ile ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır.

a) Test Tekrar Test Tutarlılığı

Ölçeğin güvenirliliğini test etmek amacıyla çalışma evreninden seçkisiz olarak seçilen toplam 49 üniversite öğrencisine ölçek bir ay ara ile uygulanmıştır. Uygulama sonucu yapılan analiz sonucunda birinci ve ikinci uygulamada alınan puanlar arasındaki korelasyon .89 olarak bulunmuştur ($p < .001$, $N = 49$, $S_s = 11.57$, $t = -2.51$). Bu sonuç ölçeğin kararlılığı için yeterli bir kanıt olarak düşünülebilir.

b) İç Tutarlılık

İç tutarlılık için yapılan çalışmada yine aynı grupta, ilk ve ikinci uygulama toplam ölçek için ayrı ayrı hesaplanan Cronbach Alfa değeri sırasıyla .78 ve .87 olarak bulunmuştur. Geçerlik çalışmasına katılan grup için hesaplanan Cronbach Alfa değerleri de yukarıdaki değerlere oldukça yakındır (.80).

Ölçeğin güvenirliliğinin yüksekliği ve her bir maddenin temelde yılmazlık düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olması nedeniyle, ölçekten elde edilen puanlar her bir faktör için ayrı ayrı hesaplanmayıp, ileride yapılacak analizler için ölçekten elde edilen toplam yılmazlık puanı dikkate alınacaktır. Gerektiğinde, ileride bu ölçekle yapılabilecek olası çalışmalarda, ölçek sekiz faktörlü olarak da kullanılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerini belirlemek amacıyla bir Yılmazlık Ölçeği geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek için gerek denek sayısı gerekse çeşitliliği bakımından istatistiksel analizlerin gerektirdiği yeterlilik sağlanmıştır. Ölçeğin son şekline ulaşabilmesi için üç farklı üniversitenin değişik bölümlerinden toplam 419 kişi çalışmaya katılmışlardır. Ölçek hem adlandırılabilir hem de toplanabilir aynı doğrultuda 8 faktörden oluşmaktadır. Toplanabilirlik ve doğrultu dikkate alındığında tek boyutlu olarak da kullanılabilir durumdadır. Geçerlik ve güvenirlilik sonuçları ölçeğin kullanıma hazır olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin güvenirlilik çalışmasında test-tekrar test güvenirliliği ile ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Çalışma evreninden seçkisiz olarak seçilen toplam 49 üniversite öğrencisine ölçek bir ay ara ile uygulanmıştır. Uygulama sonunda yapılan analiz sonucunda birinci ve ikinci uygulamada alınan puanlar arasındaki korelasyon .89 olarak bulunmuştur ($p < .001$, $N = 49$, $S_s = 11.57$, $t = -2.51$). Bu sonuç ölçeğin kararlılığı için oldukça iyi bir kanıt olarak düşünülebilir. Bunun yanısıra güvenirlilik kanıtı olarak hesaplanan iç tutarlılık katsayıları aynı grupta farklı zamanlarda Cronbach Alfa değeri .78 ve .87 olarak bulunmuştur. Geçerlik çalışmasına katılan grup için hesaplanan Cronbach Alfa değerleri de (.80) yukarıdaki değerlere oldukça yakındır.

Yılmazlık Ölçeğinin geçerlik çalışmasında ölçüt geçerliği ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Benzer testler geçerliği için “yılmazlık” ile, uzman görüşlerine göre pozitif ve negatif yönde ilişkili olan kavramlar belirlenmiştir. Pozitif yönde ilişkili olduğu düşünülen kavramlar: “öğrenilmiş güçlülük”, “içten kontrol odaklılık”, “umutluluk”, “problem çözme becerisi”dir. Negatif yönde ilişkili olduğu düşünülen kavramlar ise “öğrenilmiş güçsüzlük”, “dıştan kontrol odaklılık”, “umutsuzluk, yaşama negatif bakabilme”, “problem çözme becerilerinde yetersizlik”dir. Yılmazlık ölçeği ile, bu özellikleri test etmek amacıyla kullanılan, geçerlik güvenirlilik çalışmaları yapılmış olan üç ölçek ve bir envanter, uzman görüşleri doğrultusunda benzer testler geçerliği için seçilmiştir. Bunlar; Rosenbaum’un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği (RÖGÖ), Kontrol Odağı Ölçeği

(KOÖ), Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ), Problem Çözme Envanteri (PÇE)'dir. Yılmazlık Ölçeği ile Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği arasındaki ilişki .763 ($p < .001$) bulunmuştur. "Yılmazlık Ölçeği"nin, "Kontrol Odağı Ölçeği" ile arasındaki ilişki -.437 ($p < .001$), "Beck Umutsuzluk Ölçeği" ile arasındaki ilişki -.670 ($p < .001$), "Problem Çözme Envanteri" ile arasındaki ilişki -.788 ($p < .001$)'dir. Daha önce belirtildiği gibi "Yılmazlık Ölçeği" ile "Kontrol Odağı Ölçeği", "Beck Umutsuzluk Ölçeği", "Problem Çözme Envanteri" arasında negatif korelasyon bulunması "Yılmazlık Ölçeği"nin geçerliliğini göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda benzer testler geçerliliği açısından "Yılmazlık Ölçeği"nin ölçmek istediği amacı ölçer nitelikte olduğu söylenebilir.

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda toplam varyansın %57.56'sını açıklayan 50 maddenin 8 faktörde toplandığı görülmüştür. Yılmazlık Ölçeğindeki faktör yükleri ve açıklanan varyans yüzdesi ölçek geliştirme çalışmalarında yapı geçerliliği açısından yeterli görülmektedir. Ayrıca iç tutarlılık katsayısının da ($\alpha = .78$ ve $\alpha = .87$) aynı zamanda bir diğer yapı geçerliliği göstergesi olduğu (Anastasi ve Urbina, 1997) dikkate alındığında, Yılmazlık Ölçeğinin gerek faktör yapısıyla, gerek kavramsal olarak ilişkili olduğu daha önceden bilinen bazı değişkenlerle gösterdiği korelasyonlar esas alındığında, yılmazlığı Türkçe'de ve kültürümüzde geçerli olarak ölçen bir ölçek olduğu sonucuna varılabilir. Yüksek güvenirlik katsayısıyla birlikte düşünüldüğünde de güvenle kullanılabilir bir araç elde edildiği görülebilir. Böylece boyutları yalın olarak belirlenmiş, cevaplaması kolay, üniversite öğrencileri için uygun bir yılmazlık ölçeğinin bu araştırmayla geliştirilmesinin alana önemli bir katkı olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, bu araştırmanın başlangıçtaki amacına ulaşıldığı söylenebilir.

Bu ölçek ile yapılacak her bir araştırma ölçeğinin daha da güçlü ölçme yapabilmesi için katkı sağlayacaktır. Ayrıca ölçeğin diğer yaş gruplarında da uygulanabilir hale getirilerek geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılabilir. Ölçeğin yakın ve uzak erimli yordama geçerliliği araştırılmalıdır. Bununla beraber ölçeğin öğrenci örnekleminde dışında da genç ve yetişkin örneklemlerinde hem sosyal beğenirlik değişkeninden bağımsız hem de geçerli ve güvenilir olarak kullanılıp kullanılmayacağının belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- American heritage dictionary*, The second college edition (1982). Boston: Houghton Mifflin Co.
- Anastasi, A., Urbina, S. (1997). *Psychological testing* (7. ed). NJ: Prentice-Hall.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma: yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Beck, A. T., Lester, D., Trexler, L. (1997). *Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)*. (Çev: I. Savaşır, N. H. Şahin) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:9 (Orijinal eserin yayım tarihi 1974).
- Benard, B. (1991). *Fostering resiliency in kids: Protective factors in the family, school and community*. Portland, Oregon, Western Center for Drug-Free Schools and Communities. ED335781.
- Benneth, E.B., Novotny, J.A., Green, K.E., Kluever, R.C.(1998). *Confirmatory factor analysis of the Resiliency Scale*. U.S. Colorado. ED422372.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal bilimler için veri analizi elkitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. (2. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Comas-Diaz, L., Luthar, S. S., Maddi, S.R., (Kit) O’Neil, Ph. D., Seakvitne, K., W., Tedeschi, R. G. (2006). The road to resilience. American Psychological Association (APA) Publication. [Online]: URL: <http://www.apa.org>
- D’abreu, R. C. (1999). The resiliency of street children in Brazil. [Online]: URL: <http://www.findarticles.com/cf0/m2248/13634/59810231/print.jhtml>
- Dağ, İ. (1990). *Kontrol odağı ve stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik belirti gösterme ilişkileri*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Dağ, İ. (1991). Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği (RÖGÖ)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2, 4, 269-274.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 77-92.
- Durak, A. (1993). *Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin geçerliği üzerine bir çalışma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Psikoloji. Ankara.
- Durak, A. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 1-11.
- Fergusson, D. M., & Lynskey, M. T. (1996). Adolescent resiliency to family adversity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 37, 281-292.
- Garnezy, N. (1985). Stress resistant children: the search for protective factors, in: J. E. Stevenson (Ed.) *Recent Research in Developmental Psychology, Journal of Child Psychology and Psychiatry*. Book supplement No: 4.
- Garnezy, N., Rutter, M. (1985). *Stress, coping and development in children*. New York, Mc Graw-Hill.
- Greene, R. (2002). Human behavior theory: A resilience orientation. In R. Greene (Ed.), *Resiliency: An integrated approach to practice, policy, and research*. (pp.1-28). Washington, DC: NASW Press.
- Haynes, N. M. (2005). Personalized Leadership for Effective Schooling. [Online]: URL: www.atdp.berkeley.edu/haynes_keynote_04.ppt
- Henderson, N., Milstein, M. M. (1996). *Resiliency in schools: Making it happen for students and educators*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Heppner, P. P., Peterson, C. H. (1997). *Problem Çözme Envanteri-A Formu (PÇE)*. (Çev: Savaşır, I., Şahin, N. H.) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:9 (Orijinal eserin yayım tarihi 1982).
- Hurtes, K. (2001). Measuring resiliency in youth: The resiliency attitudes and skills profile. *Therapeutic Recreation Journal*. 66, 89-98.
- İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü (2002)*. İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.

- Jew, C. L., Green, K. E., Kroger, J. (1999). Development and validation of a measure of resiliency. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 32, 75-89
- Kline, P. (2000). *An easy guide to factor analysis*. London and New York: Routledge.
- Krovetz, M. L. (1999). *Fostering resiliency: Expecting all students to use their minds and hearts well*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Lambie, R. A., Leone, S. D. Martin, C. K. (2002). Fostering resilience in children and youth. In J. Carlson J. Lewis, (Eds.), *Counseling the adolescent: Individual, family, and school interventions* (pp. 87-120). Denver: Love Publishing Company.
- Linquanti, R. (1992). *Using community-wide collaboration to foster resiliency in kids: a conceptual framework*. San Francisco, Western Regional Center for Drug-Free Schools and Communities, Far West Laboratory for Educational Research and Development.
- Mangham, C., McGrath, P., Reid, G., & Stewart, M. (1995). Resiliency: Relevance to health promotion (detailed analysis) (Catalogue No. H39-330/1-1995E). Ontario, Canada: Ministry of Supplies and Services, Office of Alcohol, Drugs and Dependence Issues.
- Masten, A. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. In Wang, M., Gordon, E. (Eds.) *Educational resilience in inner-city America*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Masten, A. S., Morison, P., Pellegrini, D. Teliegen, A. (1990). Competence under stress: risk and protective factors. In J. Rolf, A. S. Masten, D. Cicchetti, K. H. Nuechterlein S. Weintraub (Eds.), *Risk and protective factors in the development of psychopathology* (pp. 236-256). New York: Cambridge University Press.
- Masten, A. S. Reed, M. J. (2002). Resilience in development. In C. R. Snyder S. J. Lopez (Eds.), *The handbook of positive psychology* (pp. 74-88). Oxford University Press.
- Mrazek, P. J., & Mrazek, D. (1987). Resilience in child maltreatment victims: A conceptual exploration. *Child Abuse and Neglect*, 11, 357-365.

- Murphy, L. B. (1987). Further reflections on resilience. In E. J. Anthony B. J. Cohler (Eds.), *The Invulnerable Child*, (pp.84-105) New York: The Guilford Press.
- O'Grady, D., & Metz, R. (1987). Resilience in children at high risk for psychological disorder. *Journal of Pediatric Psychology*, 12, 3--23.
- Öğülmüş, S. (2001). *Bir kişilik özelliği olarak yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmalarında sunuldu (29-30 Mart 2001).
- Rosenbaum, M. A. (1980). *Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği (RÖGÖ) (Kendini Denetleme Ölçeği)*. (Çev: Savaşır, I., Şahin, N. H.) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:9 (Orijinal eserin yayım tarihi 1980).
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, No. 609.
- Rutter, M. (1990). Psychosocial resilience and protective mechanisms. In J. Rolf, A. Masten, D. Cicchetti, K. Neuchterlein, S. Weintraub (Eds.) *Risk and protective factors in the development of psychopathology*. New York, Cambridge University Press.
- Seber, G. (1991). *Beck Umutsuzluk Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği üzerine bir çalışma*. Yayımlanmamış doçentlik tezi, Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü. Eskişehir.
- Seligman, E. P. M., Csikszentmihalyi, M.(2000). Positive psychology. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Siebert, A. (1999). *How Resilient Are You*. New York: Guilford Press.
- Siva, A. (1991). *İnfertile'de stresle baş etme, öğrenilmiş güçlülük ve depresyonun incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Nörolojik ve Psikiyatrik Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Şahin, N., Şahin, N. H., Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17, 4, 379-396.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayın No: 399.
- Taylan, S. (1990). *Heppner'in Problem Çözme Envanterinin uyarlama, güvenilirlik, ve geçerlik çalışmaları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

- The Random House Dictionary of the English Language* (1967). New York: Random House.
- Turgut, F. ve Baykul, Y. (1992). *Ölçekleme teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Wagnild, G. M., Young, H. M. (1993). Development and psychometric evaluation of the resilience scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1, 165-178.
- Webster Yeni Yirminci Yüzyıl İngilizce Sözlüğü* (1958). New York: Webster Publishing Co.
- Werner, E. E. (1989). High risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 72-81.
- Werner, E. E., & Smith, R. S. (1982). *Vulnerable but invincible: A longitudinal study of resilient children and youth*. New York: McGraw Hill.
- Werner, E. E., Smith, R. S. (1992). *Overcoming the odds: High-risk children from birth to adulthood*. New York: Cornell University Pres. (ED 344979)
- Wolin, S., Wolin, S. (1993). *The resilient self: How Survivors of troubled families rise above adversity*. New York: Villard.
- Yeşilyaprak, B. (1990). Gençlerde denetim odağı ve ön koşulları. *V. Ulusal Psikoloji Kongresi: Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı*, No: 8. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Zimrin, H. (1986). A profile of survival. *Child Abuse and Neglect*, 10, 339-349.

EK: 1**YILMAZLIK ÖLÇEĞİ (YÖ)**

ÖLÇEKLE İLGİLİ BAZI İFADELER	
1	Genel olarak olaylara kötümser bakarım
2	Güçlükler karşısında yılmadan, sabırla mücadele ederim
3	Kimsenin fark edemediği yaratıcı çözüm yollarını görebilirim
6	Kararlarımın sonuçlarına baktığımda genellikle isabetli kararlar verdiğimi görürüm
7	Çevremdeki olanak ve fırsatları kolay görüp değerlendiririm
8	Başarı için olabildiğince yüksek ama ulaşılabilir hedeflerim var
12	Çevremdekiler üzerinde olumlu izlenimler bırakarak onların güvenini kazanırım
18	Başkalarının üstesinden gelemeyeceği olumsuz yaşam koşulları ile baş etmeyi bilirim
25	Çıkabilecek problemleri önceden kestirerek önlemlerimi alırım
26	Sahip olduğum özellikleri değerli bulmuyorum
29	Çözüm yollarını hemen görerek uygulamaya koyarım
32	Olaylar karşısında genellikle çaresiz kaldığımı hissediyorum
34	Kendi biricikliğimi içinde yaşadığım toplumla çatışmadan ortaya koyabilirim
37	Genellikle bir duruma birçok yönden bakabilirim
43	Yaşamımda üstlendiğim rollerimden zevk almıyorum
45	Sözlü ve yazılı olarak kendimi ifade etmeyi başarıyorum
49	Neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar veremem
50	İnanmış şeyler için tehlikeleri göze almak zor geliyor